

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiumtumu:
 Rusijoje (kuvertuose) 6 rubl.,
 Prusose 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, išlita eilutė smulkas rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Keli žodžiai apie ekonomišką sąlygą žemdirbystėje.

Norėdami išvengti nesuspėjimo, mes turime pirma atskirti klausimą ekonomišką nuo klausimo kultūriško. Norint ekonomišką gyvenimą sąlygą yra pamatu kultūrai*, bet kultūra prigul dar ir nuo kitų gyvenimo sąlygų. Kadangi visi elementai kultūros turi įtaką vieni ant kitų, tai ir ekonomišką gyvenimą sąlygą prigul ne tik nuo vieno ekonomišką atmainų, bet ir nuo apšvietimo, doros, politiškos laisvės ir kitų gyvenimo sąlygų.

Dėlto nedyvai, jeigu p. Jonaitis, kalbėdamas apie mūsų ekonomišką užduotį prisikyrė prie jų teip-gi intencionališką ir dorą žmonių potobulinimą.** Šiuom tarpu mes ketiname kalbėti apie grynai ekonomišką mūsų reikalą t. y. apie pagaminimą turty ir apie jų išsidalinimą. Pažinimas mūsų ekonomišką užduotį prigul ne tik nuo pažinimo sąlygų ekonomišką gyvenimo apskritai ir ypatingai Lietuvos. Dėlto ir reikia mums pirma iširti ekonomišką pusę žmonių gyvenimo.

Jau senėi praslinko ta gadyne, kada tautų reikalai prigulėjo nuo vietinių gyvenimo sąlygų. Dabar tautos yra arti susigimnia- vusios tarpe savęs ir vienos turi įtaką ant kitų. Ypatingai susipynę yra ekonomiškai tautų reikalai teip, kad mes, kalbėdami apie ekonomišką reikalą vienos šalies, ne galime aplenkiti kitų šalių. Teip kaip kitąsyk sanariai bendrovės buvo surišti tarpe savęs bendrais reikalais, teip dabar tautos yra surištos tarpe savęs ryšiais prekystės ir vienos be kitų ne gali apseiti. Kitąsyk buvo namine, patriarchališka produkcija ir siekiu jos buvo pakakinimas bendrovės reikalų (Selbstverbranch) dabar produkcija yra mašininė ir siekiu jos yra ne draugijos reikalai, bet pardavimas, įgijimas pelno, spekulacija (Waarenproduktion, Prod. für Tausch). Kur produkcija yra aukštai pakilus, ten visi produktai yra paskirti pardavimui t. y. pavirsta i

pirkinius. Kur produkcija užsilikus, ne tūbulu, ten dalis produktų lieka naminiams reikalams pakakinti. Šios gadynės produkcija išaugo iš produkcijos senos gadynės ir besitūbulindama mainė senąją produkcijos formą (für Selbstverbranch) į naująją (für Tausch). Jeigu dabar dar ne visi produktai yra pirkiniais, tai galima išaiškinti tuom, kad ikišiol dar ne išnyko senovišką produkcijos būdas.*

Senovišką produkcijos būdas daugiausiai užsiliko žemdirbystėje, kur kapitalizmas yra labai mažai įleidęs šaknis. Kaimuose ir dvaruose užsiliko dar baudžiavos liekanos ir patriarchališką gyvenimą sąlygą. Čion darbininkai samdosi ant visų metų ir aprič algos, vietos ir kruo gauna dar valgi (dvaruose ordinarį), drabužį (dvaruose žemė linams pasisėti), žemę bulvėms pasisodyt, avizoms pasisėti, doržovei įsidėti (dvaruose). Dvarų darbininkai laikosi ant pono ganyklos gyvulius (karves, avis, kiaules). Kaimuose darbininkai išrodo kaip sanariai vienos šeimos, nės visi valgo prie vieno stalo ir sykiu eina į darbą. Maža to, žemdirbystėje dagi civilizuotų šalių ne spėjo dar išnykti senovės komunizmo liekanos yra šalys, kur žemė valdo ir apdirba bendrovės, o kaip kur tai tos bendrovės dalinasi darbo vaisiais. Tokie bendrovės yra Maskolijoje (mir) Serbijoje (zadruga) ir Šveicarijoje (allniendy). Lietuvoje nēr bendrovių, bet ženklai senovės komunizmo visgi užsiliko pavidale servitutų, bendrų ganyklų, giraičių ir pavidale t. v. talų. Žemdirbystėje dalis produktų lieka namieje. Ukiniškai ne tik valgo savo duono, bet teip-gi nešioja savo darytą drabušį augina gyvulius maistui pakakina daug kitų savo reikalų.

Bet visų savo reikalų vis-gi negali pakakinti žemdirbiai. Šioj gadyneį dagi mažiausieji ukiai negali apseiti, nepardavę dalį savo produktų. Ir juo ukis didesnis, juo didesnė dalis produktų yra paskirta pardavimui. Besitūbulindami savo javus producentai lenktynioja tarpe savęs. Lenktynioja tarpe savęs teip-gi ukiskos šalys, kurios pasinaudamos iš lengvos komunikacijos už viena kitos siunčia savo javus ten, kur tie javai reika-

* Einfluss der sozialen Zustände auf alle Zweige des Kulturlebens von J. Stern.

** Zr Socializmus ir mūsų ekonomišką užduotį. („Varpas“) Nr. 4 š m.)

* Zr. K. Kautskis „Nauka ekonomizna Marxa“ p. 3.

lingi. Bet konkurencija apsiireiskia pas mus netik tarpe producentų (žemdirbių, pabrikantų, amatininkų), bet ir tarpe pirklų ir darbininkų, siulančiu savo fizišką arba protišką darbą. Laisva konkurencija yra apėmus visą produkcijos šakas, visus užsiėmimus, žodžiu sakant, visą mūs gyvenimą. Tokiu budu ir mūs šalis yra įtraukta į sukurij laisvos konkurencijos.

Berods žemdirbystėje, laisva konkurencija apsiireiskia ne taip aštrioje formoje, kaip industrijoje. Žemdirbystėje dėlei mažos koncentracijos įrankių produkcijos ir dėlei mažo produktiviškumo darbo ne daug atlieka darbininkų ir dėlto konkurencija tarpe jų yra maža, antagonizmas tarpe luomų taip-gi nėra toks didelis, kaip industrijoje, kur aiškiai matyt, kaip kapitalas skriaudžia darbininką. Bet eksploatacija darbininkų vis-gi yra žemdirbystėje ir ji aiškiai matyt dvaruose, kur darbininkai ne kartą kelia protestus prieš ponų apsėjimą, o kaip kada net darbą pameta, niekeno nenokinami ir nekalinami. Da-gi kaimuose apsiireiskia luomiškas susipratimas, kaip tai parodo dar nesenei pakeltas ukininkų projektas apie įteikimą bernams knygučių, kuriose būtų paženklinintas bernų apsėjimas, darbtumas ir tt.*) Nemažiaus už ukininkus supranta savo reikalus ir kaimo darbininkai. Darbininkai žino, kad jų reikalai ir reikalai ukininkų ne tik nesutinka, bet dar yra priešingi vieni kitiems. Juo sąlygos darbo bernų yra geresnės, juo mažiau pelno turi ukininkas ir adverniškai. Dėlto jeigu dar nėra kaimuose aiškaus antagonizmo tarpe ukininkų ir bernų, tai vis-gi negali sakyti, kad būtų harmonija tarpe jų reikalų.

Bet konkurencija, kaip buvo pasakyta viešpatauja ne tik tarpe savų producentų, bet ir tarpe ukiskų šalių. Kolaik didėji kapitalinė produkcija nebuvo žinoma žemdirbystėje, tolaik ir konkurencija buvo mažesnė. Bet atsiradus didėjai kapitalinei produkcijai pasididino taip-gi ir konkurencija žemdirbystėje. Norint didėji kapitalinė produkcija apėmus yra dar mažą žemės plotą ir yra gana atstumi nuo Lietuvos, bet vis-gi ji sunkiai atsiliepia ant reikalų mūsų krašto. Amerikos ir Australijos javai užpylė Europos rinkas ir yra taip pigus, kad su jais negali lygintis javai ne kokios kitos šalies. Užjurinė konkurencija kenkia visoms ukiskoms šalims. Didelė dalis mažesniųjų ukių, yra paskendus skolose ir *de facto* prigul kreditoriams. Ukininkai besirupindami išmokėti

*) Toks projektas, kaip girdėt, buvo pakeltas Šnėkų valsčiuje (Senapilės pav.) ir Kybartų valsčiuje (Vilkaviškio pav.).

palukanas ir skolas pavirsta į kapitalo bernus ir drauge su savo samdininkais dirba kaip įkinkyti ir ne mato nė galo nė krašto savo vargų. Ir ne dyvas.

Prie sąlygų ne tobulos produkcijos ne galima yra susilyginti su didėja kapitaline produkcija, kur viens darbininkas, lengvai dirbdamas, per adyną daugiau padaro, ne kaip mūs darbininkas per visą dieną, sunkiai dirbdamas. Tuom tarpu kada industrijoje jau kaip kur diena yra sutrumpintą sulyg 8 adynų, žemdirbystėje darbininkai turi dirbti apie 18 adynų per dieną. Bet nė sunkus darbas ne gali išgelbėti jį iš sunkaus padėjimo. Dėlto ne dyvai, jeigu darbininkai, ne išskiriant nė ukininkų apleidžia kaimus ir kelianja į miestus svetimų šalių, įieškodami geresnos duonos. Negalėdami pagerinti savo buvį namieje, jie apleidžia tėvynę ir tankiausiai ne gryžta atgalios.

Is to, kas aukšciaus pasakyta, matyt, kad žemdirbystėje teipjau, kaip ir industrijoje, viešpatauja ta pati organizacija produkcijos su jos laisva konkurencija, kad ir čion didėji kapitalinė produkcija stelbia ir apsunkina gyvenimą smulkios produkcijos, kad ir čion apsiireiskia eksploatacija darbininkų, antaponizmas tarpe luomų, tik visos šitos ypatybės žemdirbystėje apsiireiskia daug silpniau, ne kaip industrijoje. Priežastis šitokio skirtumo, yra ta, kad žemdirbystė, sulyginant su industrija, yra labai žemai pakilus ir dar ne atsikračius nuo baudžiaivos ir komunizmo liekanų, per ką dalis žemdirbystės produktų lieka naminiams reikalams pakinkinti (für Selbstverbranch). S—s.

Keistutis.

Tragedija penkiuose aktuose

lenkiškai parašė A. Asnyk

vertė

Vincas Kapsas.

(Tešimas.)

Scena V.

Konradas, Aldona, Keistutis, Butrimas, ricieriai. (šitoje scenoje ir sekančioje ricieriai mainosi vietomis visaisp, tai užimdami vietą ant scenos už medžių, tai išeidami už kulisų. Butrimas davinėja jiems įsakymus ir kalba su jais tyliai.)

Aldona (puldama Keistučiui į glėbį).

Tėve!

Keistutis (apsiblausęs).

Vaikė mano!

Dabar įieskok sau kitą priglobėją, Nėš aš — kaip nendrė perlanža per pusę. Kas ant jos remsis, nugrius į pakalnę. Priešius apsupo . . . išlikti negalim, Turim garbingai žuti . . .

3

Aldona.

Tēve mielas!

Nekalbēk šiteip!

Keistutis.

Pasirinkt jau nēr kā.

(Konradas, kuris iekšiol stovējo šaly, prisiartina prie Keistutis.)

Konradas.

Ir, kunigaikšti. Zokons duos tau karda,
 Už kurio šiandien tu su abiem rankom
 Privalai griebtis. Jei tiktai su mumis
 Susikalbētum, tai liudnas padējims
 Pergale taptū.

Keistutis.

Zokons perdaug geras;

Aš varģsas senis . . . už geradējystē
 Nē neturēcianu kuo užsimokēti —
 Almužnos nimsiu.

Konradas.

Juokaut, kunigaikšti,

Dabar ne laikas . . .

Keistutis.

Aš nē nejuokauju.

Ir mintis mano toli nuo linksmumo.
 Tik kaip jūs drīstat, žmogžudžiai, melagiai,
 Santaiką siulyt, pasityciotū tik,
 Ir rodyt savo bičniliškus norus?
 Dar aš žemai teip dvasioj nenupuoles,
 Kad jau su jums susibiečniaučiau!
 Aš jums neduosiu praryti Lietuvą.
 Ricierium velyk kovoje pražūsiu,
 O jūs pagelbos, niekšai, aš nepirksiu.
 Jug tai jūs darbas, kad aš apgalėtas:
 Jūs atsistojot šalyje ginkluoti
 Ir man reikėjo padalinti spēkos,
 Kad jus teipo-gi ant akies turėcianu.
 O jūs man žadat pagelbą, gyvatės,
 Kada aš apveikts?

Aldona (šaly).

O, aš nelaiminga!

(Keistutini.)

O, neatmeski visai jų pagelbos,
 Ant tavęs guli jug žemės likimas.

Keistutis (rusciai).

Į tokius daigtus, vaike, nesikiški!
 Juo garbingesnės kam pareigos teko,
 Juo mažiau tinka išgelbētū savę
 Lįst į purvyną.

Aldona (su skausmu).

Tai rodos nē kokios!

Konradas.

Meski puikybę; pakolei dar laikas,
 Imki pagelbą; Jėgaila visus jus
 Iškurs ik vieno. Pamąstyk!

Keistutis.

Mąstyti

Aš nepripratęs, jei pareiga rodo
 Vieną tik kelią.

Konradas.

Gaila butų kraujo

Tiek narsių vyrų — bereikalo pjaut juos.

Keistutis.

Neblanks prieš mirtį tie, kur išturėjo;
 Žiūrės ant manęs.

(prisiartindamas prie ricierių.)

Ricieriai! kas nori

Išlikti gyvas, su likimu mano
 Tegul nesiriš ir tegul tuoj manę
 Apleidžia! Tylit? Nieks namo nenorit?

Butrimas.

Mūs kunigaikšti! niekšų neatrasi.

Keistutis (toliau, ricieriams).

Čia tikrai mirsit. Ką? ar norit žuti?

Balsai iš ricierių minios.

I.

Žūsim su tavim!

II.

Visi žūsim!

III.

Žūsim!

Keistutis (Konradui).

Tai paskutinis atsakymas mūsų,
 Kurį dabar čia, vokiety, girdėjai!
 Grįžk pas savuosius! Čia nēr tau ką veikti.
 (Konradas, linktelėjęs tyliai atsitraukia po kairei.)

S c e n a VI.

Keistutis, Aldona, Butrimas, ricieriai.

Keistutis (Butrimai).

Kur yra Vytauts?

Butrimas.

Užpakaly liko

Sargai statyti ir jų sudrutinti.

Keistutis.

Butrime! Vytauts su mums likt negali.
 Jisai privalo mus pergyvent . . . Mano
 Giminė baigias ant jojo. Jis jaunas,
 Tur ateitį dar, nuopelnus ir garbę.

Butrimas.

Teip, kunigaikšti, vaikus tur likt sveikas.
 Reik jis išsiųsti.

Keistutis.

Tegul jis Aldona

Tiesiog per girią į Trakus pristato.

Aldona.

Tēve! aš tavęs neapleisiu niekad!

Keistutis.

Turi klausyti.

Aldona.

Širdis kraujais plusta,

Atskirt reikiant.

Keistutis.

Tokia valia mano,

Daugiau ne žodžio.

Butrimas (žiūrėdamas už scenos).

Štai ir Vytauts grįžta.

S e e n a VII.

*Keistutis, Aldona, Butrimas, Vytautis, ricieriai.**Vytautis* (įeidamas).Tėve! gana rimtos atmainos įvyko —
Jėgaila pats nor su mums susitaikyt.*Keistutis.*A, gudri lapė tai uodega suka,
Tai vėl įkanda.*Vytautis.*

Jis santaiką siulo.

Keistutis.

Ir tu tiki jam?

Vytautis.

Tikiu. Jūg mes esam

Jojo galybėj, beveik ir galėtų
Mus sunaikinti; tuotarpu, atėjęs,
Nuolankiai prašo santaikos.*Keistutis.*Tikrai tur
Užslėpęs vylį — jei nuolankus, mielas.*Vytautis.*Kam dar jam vylis? gana spēkų turint
Ir su mums galint kitaip padaryti.*Keistutis.*O gal mūs bijos, nors replėse laiko,
Kad mūs narsumas ir nusiminimas
Neišliuosnotų kartais iš nagų jo.*Vytautis.*Kur-gi? . . . ir jam jūg nesmagu matyti
Vaidai seimynos, ir jis verkti turi,
Kad savę patys viens kitą naikinam,
Mataut kryžiokam, žinrintiems išaugsto.
Prieš juos norėtų atkreipt ginklus savo,
Dėlto tau, tėve, santaiką prisiekia,
Kad išvien eitum. Pats jis man teip sakė.*Keistutis.*O tu tiki dar į jo švelnią kalbą?
Šimtąkart vėlyk išturėti kovą
Ir pasiduoti priepuoliams, likimui,
O ne jo meilei . . .*Vytautis.*Na, jau tik negali
Prigaut teip bjauriai . . .*Keistutis.*Tai, sunau, tu nori
Santaikos? Tiksiu — gaila mano vyrų,
Nereik tiek kraujo dėl liauro lapelio.*Vytautis.*Eiva pas jijį; jis netoli laukia,
Dar nežinodams, kaip jis priimtas tapo.*Keistutis.*

Tai eiva.

*Aldona.*Neiki! aš mačiau istolo
Nišpasakytą ant grįžkelės šmėklą —
Ji mums graudeno.*Keistutis.*Vaikė, atspeikėk!
Tau vis tik šmėklos ateina į galvą

(atsitraukia su Vytautiu po dešine).

(Aldona stovi valandėlę nesijudindama, paskui bėga
paskui atsitraukiančius, iš gilumos po tiesei išeina
vaidila, apsuptas kitų vaidilų.)

S c e n a VIII.

*Vaidila, Butrimas, ricieriai, vaidilos.**Vaidila* (atsikreipdamas ant vaidilų už scenos).Po aržuolu tuo, perplėstu perkunų,
Sukraukit augštą ant kalnelio laužą.
Tegul nuo jo aš pasveikšiu žemę,
Ik ugnį aukso nulėksiū į dangų.
Teužia medžiai, atsiveikindami,
Teošia girios man gedulį giesmę!

(vaidilų dalis eina įsakymui išpildyt)

(įeidamas priešais ir pamatęs Butrimą)

Ką, mano Butrim? dienos mūs praslinko;
Neturim ko jau aplinkui dairytis;
Truksta dorybė, iš kurios mes garsūs;
Šventagių delnas altorius senovės
Išgriauja . . . Reikia, mirstant šventoj vietoj,
Pavesti kerštas griausmavaldžini dievui!*Butrimas.*Gerian but buvę nesulaukt dalies tos!
Turin gyventi, kol gyvas Keistutis,
Turin jį saugot, ik prileis likimas.*Vaidila.*Pareigą pildyk! O man dangus liepė
Paimt ant savęs nuodėmes to svieto
Ir mest į ugnį.*Butrimas.*O mus, tavo brolius,
Nesuramjisi? nuolaimos neduosī,
Kuri mūs trusams neštų naują viltį?

Vaidila.

Viltį turėkit amžinoj teisybėj,
Kur valdo svietus ir dorybei rengia
Butiną džiaugsmą. Matan dienos sviesą,
Už ukanos dar, ir ateitį giedrią;
Matau kitokį gyvenimą, laisvą
Ir turtingesnį Bet pirmiau kapai mūsų
Įdubis ir audros išdildys mūsų ženklus.

(po tiesei įeina Keistutis, o paskui jį Vytautis,
Jėgaila, Aldona.)

Scena IX.

Keistutis, Vytautis, Jėgaila, Aldona, Butrimas,
vaidila, ricieriai.

Keistutis (Vytaučiu, rodydamas ricierius).

Vytauti! šitiems žmonėms tu atlygink
Už jų teisumą, kurį man parodė.

(ricieriams)

Ricieriai! grįžkit namo sau kiekvienas
Ir parsineškit mano dėkingumą!
Mes su Jėgaila santaiką įkurėm.
Nebus jau musio. Aš jums dėkavoju
Ir . . . sveikinuosi sveiki pasilikkit!

(tuliems ricieriams spaudžia rankas)

Aš pats į Vilnių su Jėgaila trauksiu,
Keletą vyrų su savim paėmęs
Butrimas pirmas

(Butrimas bučiuoja į ranką Keistučiui.)

Aldona.

O aš?

Keistutis.

Tuojuan rasiu:

Į Trakus grįžki, ten ramesnė busi.

Aldona.

Nenori manęs?

Keistutis.

Nenoriu.

Jėgaila.

Tai eisim.

Aldona (apsikabindama už kaklo Keistučiui).

Pasimk ir manę! neversk manę mirti!

(Keistutis palengva atstamia Aldoną, paskui rengiasi
eiti, o vaidila užstoja jam kelią.)

Vaidila.

Likk sveiks ant ilgo laiko, kunigaikšti,
Nės ant šios žemės jau nesimatysim.
Gal but tuos miskuos, į kur tarnus savo
Šaukia Perkumas, atsimtų vainiką,
Ir varo skaudų gyvenimo miegą,
Gėralą duodams spėkos ir jaunumo.
Pasilikk sveikas! rengiesi į kelią,
Kurs laužia širdį ir vado ir žmogaus.
O aš ant griaučiu negaliu viens likti
Nenoriu viltį pergyventi mane
Laukia jau laužas!

5

Keistutis.

Ką nori daryti?

Vaidila.

Išpat senovės — kada likims baudžia,
Arba mūsų žemę debesyms uždengia,
Tai ricierius koks, kokis dievo tarnas,
Vyriausias kunigs, arba vaidila koks,
Gyvastį savo atiduoda aukai,
Įdant rustybė dangaus atsikreiptų.
Šiandien išpuolė man. Laužas sukrautas.

Keistutis.

Seni! dėlko-gi sveikiniesi šiteip,
Man atsitraukiant su skausmu ir gėda?
Dėlko tu nori paskui manę siųsti
Šermenų tavo raudonąją liepsną?
Ar abejojį, pralaimėjus kovą,
Apie Lietuvą, ateitį ir manę,
Jeil ant širdies man, sunkios jau kaip švinas,
Nori sukrauti dar pelenus savo?

Vaidila.

O ne! tikiu aš, kad nedings per nieką
Pasėlis geras ant tėviškos dirvos,
Kad visi mūsų kentėjimai, kovos
Bus suskaityta danguje ik vieno.
Dar savo kraują dedu ant svarstyklių,
Kur dvasios laiko Tegul jįsai priešius
Užlies, sudėgis! Tegul kvapu žaibo
Apralys svietą! Likk sveiks, kunigaikšti!

Jėgaila (Keistučiui).

Skubinkim, laikas!

Aldona.

Tėve!

Keistutis.

Eik, dukrele,

Ramink Birutą!

(Keistutis atsitraukia su Jėgaila ir Vytaučiu, paskui jį
Butrimas ir keletas likusių ricierių, išeidami po tiesei.)

Scena X.

Vaidila, Aldona, vaidilos.

Vaidila (vaidiloms).

O jūs, draugai mieli,
Paėmė ugnį, užklokite manę
Liepsna!

(atsitraukia su vaidilomis gilyu po tiesei.)

Aldona.

Ten Vilnių Marė
(nusiimiusi) Geriau velyk
Griuntų pasaulė!

Vaidila (už scenos).

O didis Perkune!

Uždanga nusileidžia. Galas akto trečio.

Aktas ketvirtas. 6

Salė Vilniaus pilyje, tūpat kaip pirmame akte. Marė stovi ant vidurio scenos. Prora Bilgenas pasirodo per didžiąsias duris.

S c e n a I.

Marė ir Bilgenas.

Bilgenas (jeidamas).

Man, kunigaikštien, įsakai ateiti.

Marė (nekantriai).

Bilgene! tikrą pasakyk teisybę,
Kaip stovi mušis?

Bilgenas.

Nežinau dar nieko.

Marė.

Prakeikts tylėjims, kuris nekantrumo
Karštyje laiko! Nežinia tai didė
Kandžia yr širdžiai, pasitiktin laimės.
Bet šimtą kartų sunkiau yra laukti,
Ar išsipildys pagiežos svajonė.

(kreipdamasi ant Bilgeno, karštai)

O gal tu tyčia ką slepi nuo manęs?
Viršus Keistučio? Pasakyk jau sykį!
Velyk bjauriausia žinią, ne kaip tąją
Nežinios peklą, kuri priešingiausių
Paveikslus rodo puolimo ar džiaugsmo!
Ar neįspėjau? ką? pragašo viskas?

Bilgenas.

Sakau, kad ne da.

Marė.

Neslėpk, sakyk viską!

Aš tvirta busiu, noriu tik teisybės.

Bilgenas.

Pasakiau tiesą, neslepiu aš nieko.
Ikšiol neturim dar žinios nė kokios.

Marė.

Ar-gi tu niekad ir nieko nelaukei
Skausme ir baimėj? Valandoj, kaip svarstos
Musų likimas, kalbi tu su manim
Teipos atsālęs ir pasekmes karo
Matyt tau nerup, jeigu nežinodams
Esi ramus toks.

Bilgenas.

Stoka žinios jūg esti geras ženklas,
Nės piktos žinios atlekia, kaip paukštis.

Marė (pikta).

Sau pasilikki ramimą tokį —
Nemėgsta žodžių perdaug išmintingų,
Kurie, prireikiant, nenaudingi žmogui.

(paliepdama)

Raiteliai reikia išsiųst ik rubežių!
Tegul patyrė parneša man žinia.

Bilgenas.

Einu paliepti.

Marė.

Eik ir liepki skubint!

(Bilgenas išeina pro didžiąsias duris)

S c e n a II.

Marė (viena).

Marė.

O, Jėgailėlis matyt jau užmiršo.
Jam nė nerupi, kad ir iš galvos aš
Visai išeičiau, nerimdama šiteip.

(Konradas įeina pro didžiąsias duris).

Scena III.

Marė, Konradas.

Konradas.

Teikis atleisti, kunigaikštien, tokį
Mano drąsumą, bet norėjau svarbią
Apreikšt naujieną.

Marė (greitai).

Ricieriau, sakyki!

Greičiau sakyki! Visa dvasia mano
Ant tavo lupų kybo.

Konradas.

Kruvins mušis

Užbaigts. Keistutis yra pralaimėjęs,
Jėgailos rankoj.

Marė.

Ar gerai girdžiu tik
Tavo žodžius tuos? Jėgaila apveikęs!
Keistuts sugautas! O, iš džiaugsmo gali
Perplyst krutinė . . .

(kreipdamosi vėl ant Konrado)

Ar kartais neklysti?

Konradas.

Aš liudytoju buvau ir tą tiesą
Galiu patvirtint. Jug tiesiog iš vietos
Skubinau Vilniun tau viską praneštų.

Marė.

Kaip dėkavoti už tavo malonę
Ir gerą žinią, kur lyg balzamas gydo
Pažeistą širdį, skausmus ir lindumą?

(negalėdama sulaukyt pašėlusio džiaugsmo)

A! jau Keistutis į rankas pateko —
Tai galiu mesti našlės ludną rubą
Ir pirmą kartą linksmai nusijuokti,
Primynus koja galvą užmušęjo,
Kurį dangus man pats po kojų guldo.
Džiaugkis, Vaidyla, kapuose nurimki —
Atlygints busi!

Konradas.

Viešpate maloni,

Jeigu auklėjai pagiežos troškimą,
 Tai jis dabartės pakakintas tapo.
 Nužeminimas sunkesnis už mirtį,
 Nės dvasia kenčia daugiau, ne kaip kunas.
 Gana pamačius, kaip tas puikus senis
 Slandien sublogęs, tartum mažas vaikas;
 Gėda prispaudė sunkiau, ne kaip dugnas
 Užkalto grabo . . .

Marė.

Kenčia, jug jau kenčia,
 Tegul pajunta, kas tai yra skausmas!

Konradas.

Liudna matyti, kada žilas vadas,
 Spėkų netekęs, stovi nusimines
 Ant griaučių savo garbės ir didybės;
 Kad atsisveikin ant amžių su viltim
 Ir leidžias ten, kur jau nežiba žvaigždės;
 Kad pergyvenęs savę, darbus savo,
 Paminklu lieka kaltės ar nelaimių.
 Toksai likimas, širdperšos baisybė,
 Turi ir širdis, pripiltas rustumo,
 Priverst gailėtis

Marė.

Gailėtis nemoku.

Konradas.

Įnirsims baigias, pagiežai įvykus,
 Kada jau priešų nelaimė prislėgia
 Ir žemyn lenkia

Marė.

Man to nepakanka!

Man tur but pančiai, kalyns, kankinims,
 Mirtis ant galo

Konradas.

Perdang pageidauji,

Visai nežiurai ant sąlygų stovio —
 Tegul Keistutis tavo brolini ginklą
 Yra pavadęs ir karunos savo
 Tiesą viršiausią — bet brolis nuo savęs
 Jam prižadėjo, per prisiegą šventą,
 Kaip vaiks mylėti, priderančiai gerbti,
 Nuo užpuolinių gint ir išdavimo.

Marė (pasityčiodama).

Kam-gi tai burną bereikalo ausint?

Konradas.

Jug čia dalykas santaikos šventosios,
 Kurią sulaužyt nė viens neprivalo,
 Kas nenor garbę ricieriaus sutepti.
 Jėgaila, vesdams pas savę Keistutį
 Su keliais vyrais, kaipo svečius savo,
 Turės atminti pareigas visokias,
 Ką yr' žadėjęs ir kas svečiams prider.
 Negal užmiršti ir giminės ryšio —

Tai šalčiau reiktų kliutys apsvarstyti
 Ir apmąsinti įnirsimo šuolis

Marė (pasityčiodama).

Tai paduot ranką užmusėjui vyro?

Konradas.

Paskutinoji kartais ir teip liepia.

Marė.

Tik viena liko man paskutinoji,
 Kuri su mano krauju išvien teka —
 Pavest tą senį kankinimų peklaį
 Ir tikrai mirčiai. Tai-gi žus Keistutis.

Konradas.

Sunku išpildyt užmanymas tokis,
 Ant kurio brolis niekad nesutiktų.

Marė.

Ar tai tau rodos, paabejos brolis
 Užtart už manę, jeigu jam, kaip sudžiai,
 Skriandimus savo išdėsiu?

Konradas.

Toks darbas

Perdang jau aiškiai apskelbtų pasaulei
 Tą kunigaikščio nepadorią klastą.

Marė.

Jus pats, kryžiokai, prisiegą švenčiausią
 Laužot, kituos tik matydami kalte.
 Vienok pati aš nenorių išpradžių
 Tuoį reikalauti galvos mano dėdės.
 Pataikysiu jug paklausti proto
 Ir menkesniu kuo tuosyk pasikakint.
 Tegul tik brolis, man pareikalavus,
 Akise mano suima Keistutį
 Ir kelnorėje tamsioj pasodina.

Konradas.

O jeigu tavęs nenorės klausyti?

Marė.

Jeį atvirai ne — tai aš slapta dirbsiu
 Gyvastis žmogaus toksai trapus daigtas!
 Kas-gi lengviau yr', kaip ją kam atimti?
 Gana į vyną tam nuodų įberti
 Jeį ne, tai gal but žmogžudžiai samdyti
 Atsiras peilis Reik kruvinas darbas
 Užmant — mirtį mintis jau surengs jam.

Konradas.

Tai turi žuti?

Marė.

Manyk, kad jau žuvo.
 Dabar vis tiek man, neslepiu nė savo
 Siekių, nė žodžių į melą nevystau.

(pro didžiąsias duris įeina Albanas.)

(Toliau bus.)

Apie Saroną karalių. 8

1852 m. profesorini Dr. Aug. Schleicher'ini prusiškoje Lietuvoj' apsilankant, mokintojas Knumutatis suteikė jam sekančią Kakšiu kaimė, pas Ragainė, užrašytą dainą labai svarbią ir akyvą historiskame inžvilgyje:¹⁾

Ant aukšto kalno

Žalias rutų daržas,

O čė vaikštoja

Padabni panelė:

Paskik žalią rutę.

„Nei aš skisiu rutų,

Nei aš dūsiu kvietkų,

O tik aš busiu

Pradabni panelė

Šio Sarono karaliaus.

Dar aš turiu šesis žirgus,

Visus plienu padkavotus;

Meldžiu bernelį:

Pakinkyk žirgelius,

Aš važiuosiu į miestelį.“

Vieni vartai žalio vario,

Antri misingačo,

O šie tretieje

Iš balto sidabro

Kur martatė įvažiuo.

Tai davė gerti

Iš aukso klinyčos,

Iš karaliaus pijonyčos,

Sunušdino bubnus,

Suskambino varpus,

Kur martatė įvažiuo.

Dainos lietuviška kalba – kaip matome – jau ne menkai apšmeižta slaveniskais žodžiais, bet jos turinys, k-i-p rodosi, paėina iš gilios senovės ir iš to butent laiko, kada lietuvių sentėviams kitose dar žemėse, anksų, sidabrų, varių turtingose, gyvenant, turėta „žalvario“ ir „sidabro“, vartus ir kitus daiktus ir gerta iš aukso indų (taurių, kupkų, skleinyčių). Noris iš dainos mes ir ne gauname žinios, kur buta to „aukšto kalno“ „su žalių rutų daržū“ ir kur to „miestelio“ gulėta, į kuri dainos „panelė“ įvažiuo, bet vardas „Sarono karaliaus“ nurodo tenlik, kur, kaip man rodos, priderėtų tos vietos įieškoti.

Jau keliuose lygiai raštuose²⁾ aš rupinausi parodyti tą kraštą, kur gilioje senovėje lietuvių gyventa, pirmeng į šios dienos Lietuvą jų persikelta. Aš nurodžiau butent, juog senovės Trakai ir jų giminaičiai buvę tikri sentėviai arba proseniai šios dienos lietuvių, ir juog jau tuomet – į 2000 m. Kristui dar negimus – tie lietuvių sentėviai apgyvenę buvo visą plotą mažosios Azijos, salas Aigios

marės, visą šios dienos Graikiją ir Balkanų pussalį, o vėliaus jų persikelta ir saureslink per Dunojų į šios dienos Vengriją, Rumėniją ir pietinę Rusiją. Ant tokio žemės ploto gyvenanti Trakų tauta dar V šimtmetyje Kr. negimus, buvisi skaitlingiausia tauta ant žemės, ypačiai Europoje, kurios didelę dalį ji buvo tuomet apėmusi.

Seniausi Graikijos gyventojai, tankiausiai Pelesgais vadinami, anot pasterojo laiko istyrinėjimū,¹⁾ buvę artymi giminaičiai Trakų. Tūlus Graikijos kraštus buvę senovėje Trakai, iš šiaurės persikelusieje, apgyvenę; kituose jos kampuose gyvenę trakiskieji Karai, Prygai. Lelekai ir k., atėviai iš maž. Azijos.²⁾ Dėl musų dabar svarbiausia yra tik ta Graikijos pietine dalis „Peloponesu“ vadinama, vardą gavusi nuo pirmo iš Prygijos atėivio, Pelopio (Πελοπ), kurioje buvo Argolio (Αργολίς) pavietas. Nuo Argo (Αργος) pilies pramintas, šito pavieto vardas tur ta pačią etymologiją, kaip ir up. Arge, k. Argeliai, Argeninkai, Argelioti, Argenthal prus. Lietuvoje. Vardai vėl pilių: Κλεωναί (Klevonai), Λόρεια (Lūrkiai), Μυκῆναι (Mykėnai ar Mūkėnai), Μιδεία (Midai), Ἀσινῆ (Asinė), Ἀρσῆ (Lėša), Μασσαί (Mases), Διδυμαί (Didumai), Τίρυνς (Tirūns ar Tiryns), Τροϊζήνη (Troidzene įsteigta tūlo karaliaus Troidzeno dūsisaiškai ištarent nuog liet. vardo „Traidenas“, plur. Traidenai) ir k. galėtų su pagelba lietuviškos kalbos išaiskinti taptie. Gyventojai šito pavieto – senovės raštininkams liudyjant³⁾ – buvę. Karai, Lelekai (Λελεῖτες = Leliokai, nuog liet.-latv. *lelas*, *leliokas* = didis), Prygai ir k., atėviai iš maž. Azijos, ką ir naujausio laiko tardymai patvirtina.⁴⁾ Traidzeno pilis dar seniaus radi-

¹⁾ Flüger. Zur prähistor. Ethnologie d. Balkanhalbinsel. S. 27, 53.

²⁾ Flüger. Die Urzeit von Hellas und Italien, S. 1–31.

³⁾ Slg. Forbiger Handbuch d. alten Geographie III Bd. s. 661.

⁴⁾ Slg. v. Christ. Correspondenz-Blatt d. deutsch. Gesell. Anthropologie 1879 N. 2 s. 14; Hostmann. Die Metallarbeiten von Mykenae. Archiv für Anthropologie 1880. Bd. II, s. 492–445; Hellbig, Das homer. Epos. s. 50, 51, 66, 70, 71. ir Hörmes recensijoje Helbig'o reikalo laikraštyje: Mittheilungen d. anthrop. Gesell. in Wien 1885 Bd. XV, s. 90 ff.; Köhler. Mittheilung d. archäolog. zu Athen. Bd. III, s. 1 seg.; Thörner. Pergamos s. 358. Dümmler. Reste vordr. Bevölkerung auf den Cycladen: Mittheilungen d. deutsch. archäol. Instit. 1886. Bd. XI s. 15–46 ir recensija Hörmes: Mittheil. d. anthrop. Gesell. in Wien 1886. Bd. XVI 54–55; Mühlhölfer. Die Anfänge der Kunst in Griechenland, s. 5, 7, 27 seg. 112 sig. ir recensija Studnicka: Mittheil. d. anthr. Gesell. 1883. Bd. XIV. 68 seg.; Schuchhardt. Schlie-mann's Ausgrabungen in Troja, Tiryn, Mikenä, Orchomenos, Ithaka im Lichte der heutigen Wissenschaft, s. 349–304; Studnicka. Kyrene, eine altgriech. Göttin. s. 58, 156; Benloew. La Grèce avant les Grées pag. 9 seg.

¹⁾ Schleicher. Handbuch d. lit. Sprache II. 40.

²⁾ Slg. „Žirgas ir vaikas“; „Žiponas bei žipone“; „Etnologiskos smulkmenos“ ir k.

nusis *Oraja* (Ὠραία), koki vardai (kk. Orija, Paorija, Orenai) ir Lietuvoje randasi. Pirmas šito kampo karalius buvęs vardu Orus (Ὠρος, nuog liet. *orus* = gražus),¹⁾ nuog jo vardo piliis praminta tapusi. Dukte šito karaliaus, *Leidu* (Ληΐδα, nuog *leidmi*, —*sti* turėjusi sunų Altepa (*Ἀλθηπός*), kurio įpėdinį tapęs karalius Saronas (Σάρων — oros).

Apie Saroną, Traidzenų karalių, tūlas menkas žinias suteikia mums Pausanijus, gyvenęs ir rašęs antrame šimtmetyje Kristui užgimus. Jis Traidzenus girdėjęs pasakojant, buk Saronas išbudavojęs medžioklės dieviai, Artemitei (Ἀρτεμις Σαρωνος) žinyčią pamarėje, ant pelkėto ir vandenimi užplukdomo kranto. „Saronas — pasakoja toliaus Pausanijus“ — labai medžioklę mylėjo ir vieną anį persekiodamas, kursai į marę bėgo, drange su juomi vandenyn įšoko. Alnis plaukė vis tolyn, o Saronas narsiai jį persekiojo, iki jis aitrume savo į gilumą dakako, kur palisęs ir vilnimis apiplauktas, gavo sau galą. Jo lavoną, kuris ant kranto Vaivo marės, Artemitės giraitėje išmestas tapo, palaidotas tenai-gi šventoje vietoje, o marė nuo jo vardo Saroniūka praminta.“ Vardą karalius Oro pats Pausanijus pripažįsta ne graikišku esant:²⁾ tą pat reiktų sakyti ir apie Saroną vardą. Prie išreiškimo šito vardo pritiktų, man rodos, labai gerai lietuviška etymologija, nuo *sarotie*, *sariotie* = herumstreifen;⁴⁾ *Saronas* tokiu būdu paženklintų žmogų, mėgstantį po medžiokliū sarioti ir sutartų labai gerai su įpatybėmis to Traidzenų karaliaus. Pastebėtinas daiktas, juog vardas „Saronas“ ne tik iš aukščiau pridutos dainos ir Lietuvoje yra žinomas; tūlas dar Ant. Saronis, lietuvis, gyvena Elizabeth-Porth'e, Amerikoje.⁵⁾

Dabar galėtų but' klausiami: ar-gi mes turime tiesą liet. dainos „Saroną karalių“ identifiukuoti su Traidzenų karaliumi Saronu? Ant šitokio klausymo, suprantama, positiviška atsakimā duoti nieks neapsisims; bet vis-gi, atsižiurint ant žemiau išguldintų priežasčių, nelengva butų visiskai atmesti idėją apie jų identiskumą.

I. Pirmučiausiai liet. dainā reikės — kaip jau ir augščiau kad patėmyjau — pripažinti už labai seną, ir į jos atsiradimą *Lietuvoje* vargu bus galima tikėti. Ant tos jos neapmiernotos senovės nurodo įpatingai pa-

minėti joje, kaip ir tūlose kitose dainose, žalvaris, sidabras ir auksas; butent: žalvario ir sidabro vartai ir aukso „klinyčios“ (= kupkos). Iš dainų Homero, „Vedos“ Ver-kaviciaus ir tarymų W. Helbig'o¹⁾ mums šiandien yra žinoma, jog pas trakiskias gentes senovėje turėta ne tik „vartus“ (duris) vario, žalvario, sidabro bei aukso skardomis apkaltus, turėta dar ir kitus daiktus (sienas, stalus ir tt.) brangių metalų skardomis aptrauktus ir dabintus, turėta daugybę visokių rykų (kupkų, vasų ir tt.) auksinių, sidabrinų, žalvarinių, kaip galima persiliudyti ir iš archaiologiskų iš Kasenu, Trakų žemėse.

II. Paminėjimas tokių žalvarių ir sidabru kaustytų „vartų“ lietuviškoje dainoje galėjo atsirasti, lietuvių šventėjams dar pietų krašte gyvenant, butent Maž. Azijoje ir Trakijoje, o ypačiai — Argolio kampe. Peloponese, kur tų metalų apstingai turėta. Teip yra žinoma,²⁾ kad karalius Pelopis, ateivis iš auksų turtingos Prygijos, atgabėnęs į Argą, Argoliję, labai didžius skarbus iš Maž. Azijos, teip kad dar dainose Homero³⁾ argoliškoji piliis Mykenai tur visados epitetą *πολύχρυσος* = auksinga, ką patvirtina ir D-ro Schliemann'o⁴⁾ radiniai daugybės visokių daiktų iš aukso, sidabro, žalvario kapuse mykeniskų karalių, paeinanti iš gadyneš, rasi, į 1500 m. dar Kristui negimus.⁵⁾

III. Lietuviškai-latviškos etymologijos tūlų Argolio ir kitų Graikijos geographiskų vardų, patvirtindamos gyvenimą tenai trakiskų genčių, galėtų mums suteikti ir įpatingą progą identifiukuoti Traidzenisko Saroną vardą su „Saronų karaliumi“ lietuviškos dainos. Prie patvirtinimo tapatystos (identifikacijos tarpe tų dviejų karalių galėtų prisidėti ir tūlos, nors menkos, liekanos kalbos Argolio gyventojų. — Žinome,⁶⁾ kad apie 1100—1000 m. dar Krist. negimus Dorams Graikijā apimant, jiems ir Peloponese apsigyventi teko; Argolio tvirtas pylis įjūdami jie ir Traidzenose įsikure.⁷⁾ Regimai iš palengvo Dorams su vietiniais gyventojais susimaišant, atsirado ir įpatingas graikiskos kalbos dialektas, dorišku vadinamas, Argolio „argiviškai“ — doriškas dialektas yra labai

¹⁾ Helbig. Das homerische Epos aus den Denkmälern erläutert. Leipzig 1887. S. 433—448.

²⁾ Thucydides I. 9; Strabo XIV. 5. 28.

³⁾ Ilias VII. 180; XI. 46; Odys. II. 905.

⁴⁾ Schliemann. Mykenae. Leipzig 1878.

⁵⁾ Hoernes. Die Urgeschichte des Menschen. Wien 1892. S. 514.

⁶⁾ Herzberg. Griechenland. Ersch' und Gruber's Allgem. Encyklop. der Wissensch., I. Sect. 80 Th. S. 227—230; Müllenhof, Deutsche Altertumskunde I, 58. 60.

⁷⁾ Pausanias II. 30. 10; Karl Ofr. Müller, Die Dorer I. 78 seg.

¹⁾ Slg. Geitler. Lit. Studien S. 99; nuog *gražus*

turime pravardim „Gražulis.“ —

²⁾ Pausanias. Descriptio Graeciae II. 30. 7.

³⁾ Pausanias II. 30. 6: ἐπιεί μὲν οὖν Αἰγύπτου φαίνεται καὶ οὐδαμῶς Ἑλληνικὸν ὄνομα Ὠρος εἶναι.

⁴⁾ Geitler. Lit. Stud. 107.

⁵⁾ „Tevyne“. Organas „Susiv. Liet. Amerikoje“ 1896 Nr. 2 pag. 30.

menkai pažįstamas,¹⁾ nės nuo jo liko tik kelios glossos, kurias aš čiona paduodu:²⁾

ἄβροτον τὴν δουλειαν. Ἀργεῖοι (Hesychius s. v.; ed. J. Schmidt, regis, klaidžiai rašo: τὴν οὐλίαν) nuo latviško *ahwetees* — Jux treiben.

αἴσα, ἡ μύρα ir Ἀργεῖοι — τὴν μερῖδα (καλοῦσαν) αἴσαν (Athenaei Deiprosoph. VIII. 68) nuo latv. *aisalt* — Risse, Spalten bekommen, *aisa* — Spalte im Eise (Ulm.); lietuvi. *aižyti, aižytis* — rozpadać się; *aiža* — rozpadlina, pękniecie, szpara (Miežinis).

δοῦπος, ὁ κύπος = latv. *dumput* — Lärm machen, Aufruhr beginnen; *dumpis* — der Aufruhr, die Empörung, der Lärm; slg. ir *dubenis* — ein Prügel (Ulm.).

κέστηρ, νεανίας. Ἀργεῖοι (Hesych.) regis nuo latv. *kestees* — sich einem aufdrängen, *kesakis* — der sich in fremde Händel mischt, ein Händelmacher; liet. *kesuos, -stis* — die Hand zum Schläge aufheben, — drohen ir *kisties* — sich mengen, sich mischen in etwas; žodis *κέστηρ*, rodos, analogiški nuo *kestis* paeina, kaip ir *νεανίας* nuo *νεανεύομαι* — jugendlich, muthwillig, leichtsinnig, übermüthig handeln.

μῆλα, τὰ πρόβατα; priimant τὰ πρόβατα = „avių banda“, galima bus žodį *μῆλα* su latv. *milse* — ein Haufe sulyginti.

Jau jai ant šitų kelių „argiviškų“ glossų atsiremti manyti galima būtų, juog Argolio gyventojų tarmė buvusi labai artyma šios dienos liet.-latviškai, tai dėl mūs turės būti ne menkiaun akvyos ir kalbiškos liekanos Traidzenų, tai-gi to dialekto, kurį ir karalius Saronas vartojo.

Iš Traidzenų kalbos — kiek žinau — tik dvi glossi turime: εὐώπιον παρά παρθενῆς ἐν Τρωεῖνι pas Hesychiū, žodis sudurtas iš gr. εὐ + latv. *uhpeht, uhpohht*, lallen, liet. *ulbet* — girren, winseln, ächzen; priimant παρά metaphoriškoje prasmėje: „heiss, hitzig, heftig, ungestüm“ galima būtų žodį εὐώπιον su liet. *upas* — Laune, Zustand des Gemüthes (Geitler, Lit. St. 118) sulyginti. Antrą glossą randame žodyne „Etymologicon Magnum“: βῳγαρος, τὸ ἔαρ ὑπὸ Τρωεῖνιον = liet. ir latv. *vāsara* — der Sommer.³⁾ Užtėmytina, kad pagal liudyjimą to paties Etym. Magni, tasai žodis jau ir senovėje kaipo βῳγαρος išsitare literai x į χ, lietuviškoje kalboje į s pavirstant.

¹⁾ Ahrens. De dialecto doriae, pag. 404, 407.

²⁾ Slg. M. Meitair, Graecae linguae dialecti. Lipsiae 1808, pag. 372.

³⁾ Nežinomas autorius „Etym. Magni“ (ed. Fr. Sylburgii). Lipsiae 1816, pag. 197) paduodamas nesu-
purtamą jam žodį, klaidžiai jį iš graikiško παρά τὸ τῷ βῳω γαράν išveda.

IV. Priimant persikėlimą trakiškųjų genčių iš pietų salies į šios dienos Lietuvą, galima būtų man pritarti, kad ir vardai: up. Arge, Argeninkai, ir k. išgabenti per emigrantus iš Argolio pavieto Peloponese ir Lietuvona atnešti tapę. Tokiu būdu lengvai galima būtų suprasti, kodėl liet. daina, minavojanti „Saroną karalių“, atrasta tapo Lietuvoje, ir tame krašte, kursori netoli nuo up. Arges randasi.

Gadynę, kada Saronas, Traidzenų karalius, gyveno, sunku paženkinti. Iš Pausaniaus liudyjimo¹⁾ tik tiek suprasti galima, juog jis gyvenęs daug anksčiau trojaniškų karių ir išgriovimo pilies Ilios, kas, gal, laike tarp XV—XII simtmecio Kr. negimus, atsitiko.²⁾ Jeigu tolymesniems tardymams pasisektų patvirtinti tapatybę „Sarono karaliaus“ lietuviškos dainos su Saronu, viešpatavusiu Traidzenuose, mes turėtume toje dainoje seniausę istorišką reminescenciją iš praigos musų.

Dr. J. B.—s.

¹⁾ Pausaniae Gr. descr. II. 30. 10.

²⁾ Slg. Mannert, Geographie der Griechen und Römer VI. 3. S. 351; Heibig, Das homer. Epos S. 71; Hörne's Urgeschichte S. 479; Dumont et Chaplain, Les céramiques de la Grèce propre. Paris 1881, pag. 75; Alfred Heinrich, Troja bei Homer und in der Wirklichkeit. Graz 1895 S. 31.

Tėvynės varpai.

„Tėvynės Sargas“, jo programai ir doriški pamatai. Atsiradimas „Apžvalgos“ ir bedievių. Naujas vardas, suteiktas inteligentams. Dvasiškas pažarbinimas paleistuvystės. Priežastis kurtėjimo dvasiškijos ir mokslo lietuviškos kalbos. Pastatymas akis į akį katalikystės su tėvyne ir kas is to išpuola. Užbaiga su perser-gėjimu. Mandagumas lenkiško laikraščio „žoda.“

„Apžvalga, bedavatkaudama, susilaukė sunų, kuriam ant krikšto davė vardą „Tėvynės Sargas.“

Turėdamas jau penkis numerius naujojo laikraščio, galiu išreikšt apie jį pilnesnę ir teisingesnę nuomonę, ne kaip bučiau galėjęs tai padaryti tik iš pirmo numerio. Reikia prisipažinti, kad 1 N paliko ant manęs smagų įspūdį. Teip rimtai ir užsiturinčiai kalbama ten, juog galima buvo manyt, kad prie darbo imasi rimtesni už apžvalgininkus žmonės, kad su laiku moksė pagerbt svetimą nuomonę ir pripažint, juogiai tėvynei naudą gali atnešt darbininkai įvairių pavilgių, ne tik kunigijos užtvirtintų. Atradus dar pažadėjimą, kad „kriksčioniška idėja turi būti ant pirmos vietos“, kad rupinsis apie viską, „kas tiktai gali padaryti, kad musų broliams būtų ir šviesu, ir puiku, ir sotu, ir sveika“ — pasidaro visai ramu. Vienok jau antrame numeryje „Tėvynės Sargas“ parodė, kad „į ano organizmą įėjo Apžvalga“, įnešdama biauirausią savo ypatybę, visai nepritinkančią kriksčio-

niskam laikraščini — o tai dergimą svietišku inteligentų kokiais žodžiais, kurie, nors neturi nė kokio pamato, veikiausiai tamsių žmonių akise subjaurina svietišką mokslą.

„Tėvynės Sargas“ savo programa žada „perserginėti brolius lietuvius ir žemaičius apie visokias neteisybes trijų didžiausių mūsų neprietelių: vietinės administracijos, žydų ir išgamitų lietuvių“, prie kurių priskaito bedievius ir išdavikus. Priderėjo neužmiršt progrome paaiškinti, kaip naujais laikraščiais dvasiškas žiūrės ant jautriausio kunigų klausymo: kaip elgsis su nusidėjėliais kunigais? Ar svietiški kunigų nusidėjimai vadinsis nusidėjimais pagal priimtą doros kodeksą, ar bus iškelti augščiau daros tiesių ir draugija negalės reikalauti atsakymo? Reikėjo paminėti tą klausymą — jug ne kartą su juo prisieis susitikti . . .

Kitame straipsnyje kalbama apie naturališką atsiradimą „Varpo“ ir „Ukininko“, o pagalios ir „Apžvalgos“. Apšviestieji — pasakoją „T. S.“ — pagal nuomonės dalinose į du didelius būrius, kuriuodu sutiko pamatiniame supratime apšvietimo, o tik negalėjo sutikt, kaip reikia tas dalykas išpildyt. Vieni saką: duok broliams regimū daiktų supratimą, įsprausk aniems į ranką kuogeriausią padargą įgauti galimai geresnį medžiagišką buvį. Antri išvydė tame progrome spraga, su plaukais iš baimės pasišiausiojusiais sanka: kame yra to viso cementas ir papėdė? Vieniems regis, kad be to cemento galės apseit, kiti per nevalią nori aną brukti — ir štai, palikę šalyje pamatinį dalyką-apšvietimą, įjaunas apie reikalingumą, ar ne — krikščioniško tikėjimo. Pertat vieni įgavo vardą liberalų bedievių, kiti klierikalų davatkū. Tų paskutiniųjų turėjo būti „Apžvalga“.

Aišku, kad *vieni* troško apšvietimo žmonių ir pagerinimo jų materijališko buvio — topat, su kuo šiandien giriasi ant atgalvinio puslapio pats „T. S.“ Rodosi, reikėjo *kitiems* pagirti tokį darbą, o ne trukdyt jį. Reikėjo žiūrēt naudos iš to darbo, o ne įieskinēt jame stokos cemento. Reikėjo atsimint, kad *vieni* turi pritinkesnį už *kitus* mokslą ir supratimą apie tai, kaip padaryti, kad broliams butų „ir šviesu, ir puiku, ir sotu, ir sveika.“ Matant, kad prie darbo ir cementas butinai reikalingas, reikėjo *kitiems* patiems, kaipo specialistams cementininkams, pasirūpinti apie cementą ir su jo pagelba teikti taip-gi naudą tiems patiems broliams. Butų *vieni* eję savo kelia su svietišku mokslu, *kiti* savo keliu su cementu, o *vieni* ir *kiti* prie topat siekio: brolių naudos. Nereikėjo brukt per nevalią cemento, jug ir cementas ne prie kiekvieno darbo tinka ir dar nepratusiose rankose gali

11
sugest ir likt be naudos. Butų buvusi santauka ir nebutų buvę baimės. Tuotarpa *kiti*, išvydę *vienus* su „regimu daiktų supratimu“ ir „kuogeriausia padarga“, persigando ir štai „palikę šalyje pamatinį dalyką-apšvietimą“ bubnyja vien apie „reikalingumą tikėjimo“, aiškindami tą reikalingumą ne su pagelba mokslo ir logikos, o tik su pagelba iškeikimū bedieviais, su pagelba intrigu ir kitų panašių įrankių, nės „krikščioniška idėja turi but ant pirmos vietos.“ Ko čia buvo iš baimės šiausiotis plankams? Ko čia bijotis apie cementą, jeigu įsai pats savyje jaučiasi tvirtu? Reikia atsiminti, kad tas cementas Lietuvoje jau nuo 500 metų turi savo apginimū bažnyčias, tam tikrus tarnus, net valdžių apmokamus — tai-gi ko jam bijotis žmonių, trokstančių savo broliams apšvietimo ir geresnio materijališko buvio, nors tie žmonės ir nebutų savo programe užsiėmę cemento reikalais? Nereikalingas ir be matomo pamato buvo tas pasišiausiojimas plaukų, nelogiškas ir labai neaktiškas anas brukimas „per nevalią“ reikalingumo tikėjimo į darbus tų vyrų, kurie apie nereikalingumą tikėjimo niekad neužsiminē ir tu klausymu nebuvo užsiėmę. „Apžvalga“ gimē iš pasišiausiojimo plaukų ir dėlto jos atsiradimū naturališku pavadinnt negalima. Jos gyvenimas buvo išreikštoju atsiradimo: sekdama iš užpakalio paskui inteligentus, stengėsi „per nevalią įbrukt jiems ir tt.“, o aniems neklusant, pradėjo dergt, o pagalios ir išdavint. Ar tai naturališkas dalykas. Ant galo speciališkiems laikraščiams, nors ir kitokiu būdu atsiradusiems, dar pas mus peranksti.

Atsiradimū pas mus liberalų ir klierikalų „T. S.“ bereikalio aiškina vėlesnio laiko sanlygomis. Tuodu skyrių buvo jug dar prieš atsiradimū lietuviškų laikraščių. Ypatingą-gi skyrių „bedievių lietuvių“ išrado cementininkai, bet taip-gi ne tokiu keliu, kaip aiškina „T. S.“. Pradžioje gyvenimo „Varpo“ ir „Ukininko“ mes, inteligentai darbininkai, gavome keletą persergėjimų per laisukus, jug musų laikraščiai bedieviški: vienas sakē dėlto, kad „Varpo“ nepradėjome nuo „Vardan DievoTėvo“; kitas — kad perretai minime laikraščiuose žodį „Dievas“; trečias — kad tamepat N, kur aprašytas mėšlas, yra paminētas Dievas ir tt. Kaip matome, pirmtiniai pamatai užtėmyjimo bedievystės buvo perdaug vaikiški. Bet atleiskime aniems vaikams, nės ir šios dienos vyrų pamatai nėkiek ne geresni. Kol cementininkai stoji tik už Dievą, tai dar nebuvo taip smarkus, bet kada tapo „Varpe“ patalpinta korespondencija iš Buenos-Ayres apie biauų pasielgimą vieno kunigo, išsyyk atsirado kariška replika, o tarp cementininkų

pasišiausiojimas prieš mūs inteligentus. Tolesniame laike taktas „Apžvalgos“, laikiančios Dievą, tikėjimą, popiežių, kunigiją, bažnyčią per sinonimus, noriai sodinančios kunigą greta Dievo ir verčiančios krikščionis užmerkt akis, kada kunigas griešija, visus nesutinkančius su jos teip krikščioniskomis nuomonėmis pavadino bedieviais. Tai mat kaip buvo. Mes tapome pavadinti bedieviais ne už Dievą, ne už garsinimą kokių tearijų užginančių esybę Dievo, o tik už kunigą, už garsinimą kunigų pikty darbų.

Kas tai yra bedievis ir katrą žmogų galima su gryna sąžine pavadint, bedieviu, o katrą ne — sunku but „Tevynės Sargui“ atsakyt, nės tame dalyke jo išmanymas tikrai teip toli nesiekia. Vienok, kaip „Apžvalgos“ paveldėtojas, tą vardą bedievių paliko apskritai visiems augstesniems inteligentams tik su tokiu skyrin, kad motina tvirtino, juogiai bedieviaus negalima nieko gero pripažint, o sunus sako, kad ir bedieviai „pozityviškai užsirasė ant mūsų rasliavos vistarijos lapų.“ Tai jau vis-gi žingsnis pirmyn ir butų gerai, jeigu nors teip butų pasilikę. Ktvirtame savo numeryje „T. S.“ augstesniems inteligentams darbininkams prie vardo „bedieviai“ prikeria dar „paleistuviai“. Ant 9-pul. minėto N. stovi parašyta: „Meilu butų to klausytis, kad to lietuviško tėvyniškumo vadovais nebutų bedieviai, kurie gudų universitetuose per paleistuvystę nustoję gražių ir brangių tikėjimo jausmų, ėmė jieskoti kitų estėtiškai gerų jausmų ir teip, nejudami priežasties, pasijuto pilni jausmų savo tėvyniškumo, padarė Lietuvoje judėjimą, patraukdami su savim maž daug ir kitokios pažinros jaunuomene.“

Ergo 1) Paleistuvystė yra tarp lietuvių pirmą causa šiandieninių jausmų savo tėvyniškumo ir judėjimo Lietuvoje.

2) Universitetiniai inteligentai lietuviai, kurie rupinasi apie tėvyne, yra bedieviai ir paleistuviai.

Quoad 1. Kaip sau norite, gražų lindyjimą duoda paleistuvystei „Tėvynės Sargas“. Aš apie paleistuvystę laikiausi visai priešingos nuomonės (galima manę pavadinti bedieviu, nės nesutinku su pažvilgiu dvasiško laikraščio) ir šiandien neseksniu paskui „T. S.“ ir jo lindyjimui netikėsiu. Jeigu paleistuvystė turėtų ypatybę sujundint tėvyniškumo jausmus ir tt., tai jug ta pati paleistuvystė butų padariusi ta pati ir su kunigais, tarp kurių paleistuvystė bujogo tada dar, kada apie darbus universitetinių inteligentų nebuvo nė girdėt. O iš kitos pusės vėl žinau tikrai, kad tėvyniškumą sujundino Lietuvoje ne paleistuvystė, o tik visai kitokios priežastys.

Quoad 2. Nė viename pasaulės universitete nėra katedros paleistuvystės, tai-gi paleistuvystė negali buti priverstinu atributu žmogaus, baigisio universitetą, ypac kad paleistuvystę randame ir pas žmones, baigisius dvasiškas seminarijas ir kitokias mokyklas. Ir jeigu jau paleistuvystė prigulėtų nuo mokyklos, tai turėtume pripažint, pasiremdami ant statistikos, kad Lietuvoje dvasiška seminarija duoda kur kas didesnį procentą paleistuvių, ne kaip universitetas. Vienok mes ant tokio pamato priežastį paleistuvystės neremiame ir nedrebiame apskritai kunigams tokio biaueraus vardo, nors turėtume šiame dalyke didesnę tiesą tai padaryt. O „T. S.“ apskritai visus vyrus, kurie „sujundino tėvyniškumo jausmus“, kurie dirbo dėl Lietuvos tuomet jau, kada tūli „Tėvynės Sargo“ sandarbininkai dar skaityt nemokėjo, be kokio pamato, su lengva širdim vadina paleistuviais! Tai net „Apžvalga“, tas laikraštis galutinai tapęs dorišku bankrotu, teip stačiai neišdriso šito pasakyt. Galėtume pakeikaut nuo „T. S.“ atitaisymo to žingsnio, jeigu nežinotume siekio, kam tokį vardai, kaip „bedieviai“ „paleistuviai“, vartojami dvasiškių laikraščių. Per tokius vardus greičiau galima atgrasint tamsius žmones nuo augstesniųjų inteligentų ir jų raštų, kuriuose gali kartais atsirast nemelus kunigams dalykai, nors su tikėjimu visai nesirifantiejie. Tokius įrankius vartoja tik intrigantai, žmonės piktos valios, o nuo žmonių piktos valios atsiteisimo mes nereikalaujame.

Antrame N. „T. S.“ kalba apie priežastis, dėl kurių dvasiškija turi krutėti ir mokintis lietuviškos kalbos. „Lietuvos jaimimas (studentai ir kiti) užia ir juda . . . Teip visai Lietuvai sukrtus, reikia ir visai katalikų dvasiškijai nesnausti ir veizėti, kad tasai sujudimas neatneštų nieko blogo nė šv. mūsų tikėjimui, nė pačiai Lietuvai.“ Mat, kad jaimimas nebutų sujudęs, tai dvasiškija butų galėjusi „snausti“ ir nesirupint apie Lietuvą. Priežastys krutėjimo tarp dvasiškių, kaip matome, neturi gilesnių doriškių pamatų — tik iš privertimo kruta.

„Vadovai to naujojo lietuviško tėvishkumo saukia visais balsais: mokinkitės lietuviškai! — norėdami iš lietuviškos kalbos nusikaltai sau ginklą, su kuriuo stačiai, ar nuošaliai galėtų pamažėli atstumti kunigus nuo žmonių, paskui-gi daryti su lietuviais, ką užsigeis . . . tai turi rupintis ir kunigai įgyt sau tą patį ginklą, idant su juo galėtų apginti ir šv. tikėjimą nuo užpuldinėjimų ir žmones nuo apgandinėjimų . . .“ Tai viena priežastis. Antra priežastis, „idant reikalui atėjus galėtumėme kariauti su priesininkais ne tiktai

žodžiu, bet ir plunksna.“ Priežastys grynai kariškos. Tiktai kur tas priešininkas? Jug pats „T. S.“ sako: „ar ta valanda (karo) toli — nežinome.“ Na, gadyneje militarizmo apsiginklavimas madoje. Tiktai primenu, kad autorius, kurstantis dvasiškia kariauti su priešininkais, pasistengtų susipažinti su jų siekais. Ar-gi ištikro priešininkai, kaip juos vadina „T. S.“, nori padaryti iš lietuviškos kalbos tiktai ginklą nustumimui kunigų nuo žmonių? Persiauras būtų siekis ir dėl tokio menko siekio ištikro nereiktų nė kalbos mokintis.

Pačiame moksle lietuviškos kalbos „T. S.“ talkosi rasti skirtumą tarp švietiškų inteligentų ir dvasiškų: vieni mokinasi „dėl tūšios garbės, arba dėlto, juog dabar tokia mada įvyko“ (o čia nesenei sakė, kad nustumimui kunigų nuo žmonių — tiek to), o kunigai mokinasi „dėl meilės Dievo“. Mat pas kunigus, ar jie mokinas mylėti artumą, ar su juo pešai, „kubilaitis Dievo loskos“, anot Virbalianaus prabaščiau, niekad neišsenka.

„Troksdami apginti savo tikėjimą ir užlaikyti tautą, stengkimes ją apšviesti: vienok niekadoms neaukaume katalikystės dėl gero tėvynės.“ (4 Nr.) Palikdami savy didį neuoseklumą angščiaūs išrašytų iš „T. S.“ žodžių, turime tiesą paabejoti, ar pati katalikystė būtų šiteip pasakiusi. Ji būtų atsiminusi, kad ji nepriguli prie prigintų lietuvių tautos ypatybių, kad ji yra tiktai ateivė, radusi Lietuvoje prieglaudą, kad Lietuva buvo tėvynė dar prieš pasipažinimą su katalikyste. Nesusilaikė vienok katalikystės tarnai nuo pastatymo akis į akį katalikystės su tėvyne, nesusilaikė nuo ištartimo prieš tėvynę vardan katalikystės žodžių, atsiduodančių mirties kvapui. Tai mat tėvynė dėl gero katalikystės ankaukime visados! Susimildami! kaip išdrįsta naujasis laikraštis vadinti savę tėvynės sargu, išaugsto paketinės tą tėvynę aplaist, pareikalavus katalikyste! Tegul vadinasi „Katalikystės Sargas“, arba „Cemento Sargas“, nės tą dalykų neapleis, kad ir *tėvynės geras* to reikalautų.

Ar tėvynė reikalau kada anų nuo katalikystės, tai ateitis parodys, o jau dvasiški publicistai šiandien už akių užbėga ir mums stačiai pasako, kad tėvynė ir jos *geras* nesitiktų nuo katalikystės nieko. Tokiu būdu ir pavidimas tėvynės reikalų ir jos likimo į katalikystės sargų rankas būtų tėvynėi didei pavojingas, nės iš pusės katalikystės rastų smarkią konkurenciją. Ištikro, atsitraukus švietiskai inteligencijai, tėvynės reikalai, net ir be katalikystės konkurencijos, turėtų žuti patys per save, nės, kaip patėmyja ir pats „T. S.“, dvasiškičia nereikalautų tada tautiško

13. uždėjimo, neturėtų priežasties mokintis lietuviškos kalbos ir tt. Tokiose sąlygose išpuola, kad kunigų darbai ant tėvynės dirvos turi tvirtumą tik tol, kol dirba švietiški inteligentai; kad kunigai gali but, nors ir labai naudingais tautiškais darbininkais, bet tik talkininkais, nės nežino nė dienos, nė valandos, kada katalikystė pasakys jiems *reto*; kad vadovystė darbuose dėl tėvynės turi but rankose tų, kurie darba pradėjo pirmi, ne iš prievartos, o tik iš geros valios ir išaugsto gali pažadėti, tėvynės ir jos gero neapleisė.

Teip liepia teisybė ir sąžinė.

Iš viso, ką kalbėjome, matyt doriški „Tėvynės Sargo“ pamatai ir priežastys lietuviško tėvyniškumo jo sandarbininkų. Matyt, kad „T. S.“ negali but nė rimtu draugu, nė rimtu priešininku, jeigu kam patinka teip vadintis.

Ar „T. S.“ bus kam nors naudingas, sunku pasakyt, nės nė iš 5 numerijų turinio negalima įspėti, kam tas laikraštis paskirtas: ar kunigams, ar apskritai inteligentams, ar prastiems žmonelėms — tokia Babilionija. Tiek galiu patėmyti, kad prastiems žmonelėms nuo „T. S.“ bus mažiauusiai „šviesu ir puiku, sotu ir sveika“.

Jeigu kas nori pasijuokt, tai pranešu, kad į pirmą eilę išgamių, pagal programą, patstatytas „Varpas“, žinoma su jo sandarbininkais, kurie dabar turi pilną tiesą vadintis bedieviais, paleistuviais ir išgimiais. Tai nė maskolių činovinkai teip greit neavansuoja.

Dar perserģečian, kad „T. S.“ ant antgalvinio puslapio tarinyje „paskirtas dvasiškam ir medžiagiškam lietuvių tautos sulaikymui per jos apšvietimą“ pertaisytų žodį sulaikymui (t. y. sutrukdyimui), kuris čia pateko tur but netyčia. Jeigu stovi tyčia, tai reiktų išbraukti „per jos apšvietimą“, arba pridėti „per *tam tikrą* apšvietimą“. O gerųjų geriausiai būtų visą tą tarinį išbraukt.

Lenkiškas laikraštis „Przegląd Wszepolski“ patalpino 8 Nr. straipsnį, kuriame elgiasi su Lietuva, kaip su pirkiniu ant prekymečio. Ant to straipsnio parašė atsakymą *Žmogus* ir padavė lenkiškam laikraščiui, „Zgoda“, išėinančiam Amerikoje. „Zgoda“, talpindama tą atsakymą, pridurė nuo savęs pasargą: „Prisiųstą straipsnį talpiname dėl mandagumo (*przez grzečnośc*) ir vardan bešalystės.“

Man rodosi, kad teip rimtnose dalyknuose, kaip tautiški, ar politiški, būtų užtekę „bešalystės“, o *grzečnośc* reikėję pasiliikt pavaišinimui panaičių, mozurą šokant. Labai mandagi turėjo buti „Zgoda“ ir tada, kada talpino straipsnį apie Lietuvos reikalus net *lietuviškoje* kalboje.

Jeigu ir kiti lenkiški laikraščiai laikosi 4) tu pačių principų, tai mums bus aišku, dėlko mes su lenkais negalime susiprasti, nės nežinome, kada jie kalba ištikrųjų, o kada *przez grzeczność*.

Atsiŕaukimas.

Guodotinas Pone Redaktoriam!

Žiamiausiai praŕau patalpinti „Varpe“ ŕitą atsiŕaukimą. Šviesos, ŕviesios ir ŕviesios! Dvasišką ŕviesią lietuviai gali gauti dabariškiose ŕalygose beveik vien tik iš knygų ir laikraŕčių. Kuo vertingesnės bus knygos ir doresni laikraŕčiai, tuo greičiau eis apŕvietimas lietuvių. Norėdamas susipažinti su lietuviška raŕliava, pirmiausiai pasirūpinau gauti „Kataloga lietuviškų knygų, gannamų per M. Noveskį“. 1895 m. Šiame kataloge yra suraŕytos gangreit visos lietuviškos knygos, jamė yra surinktas visas dvasiškas penas Lietuvos. Pažiūrėsimė, kas tai per penas. Visas katalogas padalintas į tris dalis — laikraŕčiai, moksliškos ir dvasiškos knygos. Čia nekalbėsimė apie laikraŕčius ir dvasiškas knygas; „moksliškų-gi lietuviškų knygų“ yra 132 vardai. Tarpe jų randame „Paveikslus Vytauto ir Gedimino“, „muzika-notas“, knygas paraŕytas vokiškoje ir lenkiškoje kalbose, grynai techniškai — speciališkas lietuviškas knygas — *abcėla, lengvas budas pačiam per savę pramokti raŕyti*. Pradžiomokslis raŕto ir tt., žodynus ir kitas knygas, neduodančias nės kokio dvasiško peno lietuviui. Tokių knygų pagal mano nuomonę šiame kataloge yra 38; jeigu jų neskaitysimė, tai palieka 94 vardai knygų dėl visos Lietuvos! Tarpe ŕių knygų dar palieka tokios, kaip „Apie pakraikas“, „Apie arklus“ ir kitos grynai speciališkos; vertingumas-gi dangumo atlikusių knygų labai ir labai abejotinas; nebus per daug klaidingai, jeigu pasakysiu, kad tarpe jų nėra ir deŕimties knygų, tinkančių lietuviui. Lindnas, liudnas tai yra dalykas; neatbutinai reikia atrasti kelią iŕeiti iš tokio padėjimo . . . Nuo ŕalies girėdėjan, jog dėl paraŕymo ŕios, ar tos knygelės budavo padarytas konkursas, katras nepasilikdavo be vaisių; teip mes apturėjome gerą „*Naują elementorių*“ A-iš-B. Konkursai gali buti labai nandingi ŕiam dalykui, togi-dėl geistina butų plačians apie juos žinoti; istorija konkursų parodys mums, koki buvo jų vaisiai ir ko nuo jų galima laukti. S. V.

— Redakcija pripažindama teisingumo užtemyji mo apie vertę lietuviškos literatūros dėl žmonių, o teipogi svarbumą konkursų, apreiškia, kad apie konkursus negali suteikti jokių žinių, nės nežino, kaip pasibaigė konkurai ant komedijos ir geograpijos, kurie

buvo apgarsinti, tačiau tikisi, kad tie, kurie apgarsino tuos konkursus, suteiks apie juos artimesnes žinias mūsų laikraŕčiams.

Apart to, dabartinė „Uk-ko“ ir „Varpo“ redakcija pastatė sau užduo tį iŕieisti eilę „Uk-ko“ priedų moksliskai-populiariskos įtalpos ir pirmiems U-ko priedams ŕių metų paskyrė kniugutę „*Apie vidurius žemės*“, bet priedai tie dar lyg ŕiolaik neatpaudinti. Atsitiko mat teip. Kaip pirmias p. Noveskis savo kaŕtu spaudino Uk-ko priedus, teip ŕjmet apsiėmė tai atlikti viens iš Prusų lietuvių, bet, ar tai dėl to, kad paveikslėliai reikalingi tekste tų knygų čia daug prekuiuoja, ar kad ilgai negali gauti klislių, kurios reikėjo užŕteluoti net Leipcege, ar dėl kitokių kokių priezaŕčių, iki ŕiam laikui dar nės vienas Uk-ko priedas ŕių metų nebuvo atpaudintas. Dabar pirmutiniai jau yra spaudoje. — Du priedai: „Kaip gelbėti gyvulius nuo izpūtimo“ ir „Apie vidurius žemės“ jau iš po spaudos iŕėjo.

Tokiū budu matoma, kad labai sunku spaudinti priedus su paveikslėliais, be kurių moksliskai raŕtai negali apsieiti, pertai dang gerians butų, kad tokios moksliskai-populiariskos broŕiuros butų iŕduotos atskiriam, ne kaipo priedai. Bet tam dalykui reikalingi pinigai! Kaip žinia, yra jau kuomet parengti dėl spaudos ŕeiantieji moksliskai-populiariski raŕtai: 1) Apie sudėjiną žmogaus kuno ir kaip jis gyvena, 2) populiariską politišką ekonomiją, 3) Apie pirmutinius žmones, 4) Apie žemę ir dangų. Tai-gi, geistina butų, kad tie, kuriems rupi pagerinimas lietuviškos literatūros pasiskubintų su pinigiskomis aukomis. Čion kiekvienas rublis atneŕtu didelę naudą tamsiems mūsų broliams. *Rd.*

Lietuvos tilto atsiminimai.

Rugsėjis 1896 m.

Tik dar niekad teip nebuvo su tuo parubežiu, kaip ŕjmet. Sutraukė tokią daugybę parubežinių sargų, kad jau nesutelpa ant linijos ir dėlto tur but bėga į Prusų pusę. Štai nesenei pabėgo du. Vyresnysis, patyręs, kur jie prisilaiko, nujojo prikalbinti, idant grįžtų. Kur tau grįž! jau nės maskoliškai nenori kalbėti. Trečiąjį pabėgėlį teip jau draugai pagavo jau anoje pūsėje ir už kojų pervilkė per upe. Butų prigėręs vargŕas, jeigu nebutų pasiskubinę vilti — bijojo, mat, kad nesugriektų jų prusiai ant savo kranto.

Į pagelbą gavo sargybė mokintus ŕunis. ŕunes, apicierai ir prasti obieŕčiai iŕvien gaudo kontrabandą. Smagi bendrystė.

Likkite sveiki, rapukai! likt sveiks, sielenė! Ant sveikatės abieŕcikams ir jų arkli-

ams! Dar kitąsyk abieščių buvo mažiau, o parubežiniai ukininkai ne viską iš laukų suvaldydavo, o dabar kas bus? O kas bus? vogs dar daugiau ir drąsiau daužys kulbėmis tuos, kurie pasikėsins ginti savo turta. Kad maskolius vagia — anot vienos žydėlės — tai ant to jis maskolius, bet ko jis dar muša?

Užgrynė vyrams ir merginoms paupiais dainuoti, pabaigus darbą — sako, negirdėt kontrabandos einant.

Galėtum manyt, kad ištikro rupi neperleidimas per rubežių kontrabandos, kad jau nepereis nė plona adata. O čia ne. Jng, jeigu rupėtų neperleidimas tikros kontrabandos, tai koks abieščių vyresnysis nebūtų galėjęs vidudienyje pergauti iš Prusų pusės palmą kelių metrų angščio. Kitas vyresnysis nebūtų galėjęs, teip-gi vidudienyje, persigauti per rubežių siuvamąją mašina su geležinėmis kojomis. Negalėtų pereit iš Prusų gelumbė apicierams ir abieščikams ir t. t. Girdėjau šnekant, buk parubežiniai apicierai turj tiesa ne tik gaudyti kontrabandą, bet ir gabent ją. Galj gabent ne tik patys, bet ir jų pačios, vaikai ir giminės iki ketvirtai kartai iš tėvo pusės, iki trečiai iš pusės motinos. Vienok nežinantims tos tiesos vis-gi papiktinimas. Kiekvienam gali ateit į galvą, kad ir tokia mintis: Jeigu tu, bičiuli, pats budamas parubežio arkančėlu, teip begėdiškai velkj kontrabandą, tai jug man ta nuodėmė labiau pritinka. Ko man neduodi vilkt? Tu paimi ant vieno sykio už kelias dešimtis rublių ir nieks nieko nesako. O tegul koks žmogėlis paims kartuno už pusrublį, tai liepi jį pagauti, sudnot į sprandą daugiau ne kaip už dešimtis rublių ir užmokėt korą. Kur-gi tavo gėda? Tiesa, priežodis sako: jeigu maskolius turėtj gėdą, tai nebūtų maskolius.

O čia matote koks dalykas. Padaugintai sargybei įsakyta ypatingai gaudyti lietuviškus laikraščius ir knygas. Abieščikai nežino, kas tai yra laikraščiai ir knygos, tai jiems tiesiog liepta *lovit be magu* (gaudyt popierą). Tiesa, pamenu, nė prie palmos, nė prie siuvamosios mašinos popieros nebuvo. Jeigu turi gaudyt ypatingai tik *popierą*, tai, žinoma, tikroji kontrabanda, kaipo prižiurima ne ypatingai, lieka užpakalyje. Štai kaip.

Jau ką prie *popieros* tai imasi smarkiai. Tik suteims, jau ir girdi: pykšt . . . pokšt . . . pykšt . . . pokštpokšt . . . pykštpokšt gauda duoda, kad *popierą* neša. Tuojau: lapatai, lapatai, lapatai, lapatai — lekia strimagalviais raiteliai su apicieru prysakyje ant pagelbos. Kaip užlėks ant manęs, tai koks dundėjimas, tokia perkunija, kad žmogui negali pasakyt. Dabar jau apspiratau, nės

15
aksto beveik kasnakt, bet išpradžių buvo baisu: tik pykšt — jau aš budavo, pradėdu drebėt . . .

Tai naktyje. O dieną eina abieščikai su apicieru ir paeilini krato namus visų parubežinių ukininkų. Kas jiems dykaduonijams galvoj, kad trukdė darbininkus žmones? Ateinančią naktį ir ateinančią dieną vėl taspat. Ištikro, neduoda žmonėms nė dirbt, nė miegot. Bet *popieros* nesugriebia nė gaudydami, nė kratydami. Tas dalykas labai įpykino parubežinius apicierus ir viens iš jų, Baran-Rylosujev davė apiciero žodį, *popierą* išgandysė. Per dienų dienas, jeigu neišeidavo į Prusus parsinešt kontrabandos, vaikštinėja po miestą, susikišęs iš užpakalio rankas į galus rankovių, ir rodos nė kam ko. O tuotarpu tėmyja. Tegul kitą lietuvis išmes popiergalį, ar papiroso kotą, jau Baran-Rylosujev ir lenkiams prie žemės. Nors jisai pats nelabai permanė, kokia ta *popiera*, kuri reikia gaudyti, bet-gi papiroso koto nemdavo. Į trumpą laiką teip išvalė visus miesto užkaborius nuo įvairių — pridursiu: labai ništikių — popiergalį, kad tokio svarumo neįvykdyno nė vienas sanitariškas komitetas koleros laike.

Pamatė kartą: išeina nuo daktaro lietuvių žmogus su laiškeliu rankoje. Paskui tą išeina kitas teip-gi su laiškeliu. Trečias teip-gi. Sužabavo apiciero galvoje mintis: pas tą daktarą turi but labai daug *popieros*, jeigu jis net žmonėms dalina. Tuoj nubėgo pas savo vyresnijį, majorą, žmogų labai maskoliškos sąžinės, ir viską išpasakojo. Nuspręstą iškratyt daktaro namus. Antrytojaus anksti apstatė namus abieščikais, pats Baran-Rylosujev suėmė daktarą toli nuo namų, parvažiujantį nuo ligonio, ir prasidėjo kratymas. Daktarui rodėsi, kad parubežiniai sargai įieškos kontrabandos, bet Baran-Rylosujev išsyk šoko prie knygų. Besiknisdamas, užtiko seną neapdarytą lietuvišką laikraštį ir abejojo, ar imt, ar ne, ar priskirt prie *popieros*, ar kaip čia. Paimė. Išvydęs-gi lapelį popieros, kur buvo ranka rašytos lenkiškos eilės, pastvėrė be abejojimo. Nesuprato, kad rankaščiai nepriguli prie kontrabandos, ir nepasijuto atlikęs žandaro pareigą, už ką ir gėda ir atsakymas.

Kitame atsitikime Baran-Rylosujev beveik dar geriau atsižymino. Mieste slaminėja pakampėmos vienos išėjęs iš proto amatininkas. Nieko nešneka ir bėga nuo žmonių. Kartais išeina į laukus ir persodinėja akmenukus iš vienos vietos į kitą, arba rankioja žoleles. Vieną dieną, apie pietus, pamatė sumišėlį abieščikas netoli rubežiaus ir davė gaudą. Ugi žiuriu — Baran-Rylosujev su keliais raiteliais lekia, tarytum akis išdege. Su-

mišėli, né nebandžiusį bėgt, apsupo septin¹⁶ abieščikiai. Kad apicierni butų lengviau prieit ir iškratyti, vienas abieščikas sudavė porą kartų su karabino kulbe sumišėliui į galvą. Tas, apsvaigęs, parvirto. Tada Baran-Rylosujev prišoko prie gulinčiojo kisenių ir ištraukė pundelį popierėlių. — Veskite! — paliepė, sėsdamas ant arkljo. Ir teip, kaip stovėjo, visi traukė į miestą ant kordono. O ten jau buvo prisirinkę daug žmonių pažiūrėti, ką sugavo. Prisiartina prie kordono, o žmonės ima garsiai juoktis. Sėdintis ant prieangės apicieras teip-gi šypsoi.

— Kam jus tą žmogų suėmėte? juog jis sumišusios galvos.

— Su popiera — atrėmė trumpai Baran-Rylosujev, žengdamas ant prieangės ir paduodamas pundelį.

Žiuri — vienos tik suterštos įvairaus marginio popierėlės, į kurias vynioja cukrelius.

— ???

— !!!

Sumišėli paleido, popieras išmetė lauk, o abieščikui, kuris pirmiausiai padavė gaudą, apdaužė žandus.

Nuo tos dienos Baran-Rylosujev tapo pramintas: *Bumažnyj oficer* (Popierinis apicieras).

Garbė užsipelniusiems!

Iš Amerikos.

Pas musy nieko gero nėra. Kunigėliai sėja tamsybę ir atlika. Jie renka ir užlaiko mokyklos mokintojus, o kad į tuos reikalus nesikišo parapijonys iš pačių pradžių, todėl visos lietuviškos parapijų mokyklos pateko kunigų valdžiai. Kokioms vienok tos mokyklos — tai Dieve atleisk! Kas jas lanko, tai tik bereikalo laiką žudo. Ne tik ką kunigų išrinkti mokiniojai nemoka kitus mokint, bet ir patys apie kokį nors mokslą nieko neįmano. Vaikai, lanke, tokias mokyklas per 6 metus, nemoka rašyt nė angliškai, nė lietuviškai. Už mokinimą vaikų tėvai moka pinigų kunigui, o kunigas jau užmoka mokiniojai. Mokintojas, apart mokinimo vaikų mokykloje, yra podraug ir kunigo bernu. Kad musų „tautiškos lietuviškos“ mokyklos Amerikoje yra niekam netikusios kiekvienas supranta. Angliškos yra geros, jose mokina dykai ir, gerai pasistengus, mokintų jose ir lietuviškos kalbos. Tiktai musų kunigėliai, nenorėdami, kad tarp lietuvių labiau išsiplatinų apšvietimas, draudžia katalikus lankyti angliškas valstijos mokyklas, keikia per pamokslus, kiek įmanydami, tėvus, kurie leidžia vaikus į tokias mokyklas.

Kunigai tarp savęs nesutinko ir ėdasi, viens kitam-pavydėdami. Bažnyčiose, vieton

mokinti žmones ko gero, keikia tik ir piktna. Apie prisisavinimus parapijos pinigų jau nė nekalbėsime — apie tokius atsitikimus yra jau gana ir Amerikos lietuviškuose laikraščiuose.

Lietuvių parapijonių mokestis ant užlaikymo katalikišką bažnyčių yra neįsąsakytai didelis: liuterionis ant užlaikymo parapijos moka per metus paprastai po 4¹/₂ dolerių už sėdynę ir daugiau mokesčių nno jo nereikalauja; lietuvis, užmokėjęs 10 dolerių, dar nepakalina musų kunigų. Mokestis už visokias tikėjimo pareigas yra didžiausias lietuviškuose bažnyčiose. To neišdrįs užginti nė patys kunigai.

Girdėt, kad tarp lietuvių Amerikoje platinasi bedievyystė. „Vienybė“ net užmanė susaukt lietuvišką kongresą apsvartymui, kokiū būdu galima butų užkirsti kelius bedievystei. Ką čią padarys kongresai, jeigu bedievyystė platina tarp žmonių patys musų lietuviški kunigai per savo godumą, pikta pasielgimą ir nedorą būdą mokinimo žmonių?

Parapijų, bažnyčios turtai prigavingai užrašyti ant vyskupo vardo — musų prabaščiai paskui nepriledžia parapijonių prie peržiurėjimo parapijos kasos, nės ir parapijos turtai tampa kunigo savastim. Yra Amerikoje ir daugiau katalikų — ne tik lietuviai, bet niekur kunigai neįstumė bažnyčios reikalų į tokį purvyną, kaip pas mus ir pas lenkus; pas kitas, teisybė, ne tokio begėdiško godumo nėra. J.

Gromatnyčia.

P. A. B. P. Dainelės tanista atpaudinsim Varpe. Apie Jonello Ziporę ir Dionizo Poškos altes pastatransime.

P. Jonui Beržėliui. „Truso ir Kapitolo“ savo išteklia spaudint negalime.

P. Kraniciui. Balsai iš Laikinės Pragaros-mums netinka. Gauta jau 6 N. tų alių.

Pingung ir laiškung į Varpo (ir Ukininko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti: Hrn. Dr. Bruaziš, Tilsit, (Ostpreussen).

Apgarsinimas.

Redakcijoje „Varpo“ yra trys rankraščiai Vinco Kapsio, pritaistyti spaudinimui atskiriose knygosė: 1) **Kainas** 2) **Laisvos valandos** (eilės) 3) **Pasakos** (eilėmis). Kas norėtų spaudinti savo kasta, tekreipiassi į redakciją „Varpo“.

Turinys.

Keli zodžiai apie ekonomiškas sąlygas žemdirbystėje. Š.—s. — Keistutis (Tesimas). — Apie Sarona karalių. Dr. J. B.—s. — Tėvynės varpai. — Atsisaukimas. S. V. Rd. — Lietuvos tilto atsiminimai. — Iš Amerikos. J. — Gromatnyčia. — Apgarsinimas.